

© Рібцун Ю. В. Створення програм для роботи зі школярами з тяжкими порушеннями мовлення: актуальні питання / Ю. В. Рібцун // Актуальні питання сучасних педагогічних та психологічних наук : зб. наук. пр. учасників міжнар. наук.-практ. конф. (21–22 березня 2014 р., м. Одеса). – Одеса : ГО «Південна фундація педагогіки», 2014. – С. 84–87.

СТВОРЕННЯ ПРОГРАМ ДЛЯ РОБОТИ ЗІ ШКОЛЯРАМИ З ТЯЖКИМИ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ

Рібцун Ю. В.

*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії логопедії
Інституту спеціальної педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна*

Минуло понад півстоліття з часу організації перших шкіл для дітей із порушеннями мовлення, зміст навчально-виховного процесу в яких обумовлений специфікою, пов'язаною з особливостями мовленнєвого розвитку учнів. Найчастіше загальноосвітні навчальні заклади для дітей із тяжкими порушеннями мовлення (ТПМ) мають два відділення, у першому з яких навчаються діти зі складними формами алалії, дизартрії, ринопалії, а в другому – школярі з тяжким ступенем заїкання.

Донедавна у навчально-виховному процесі з учнями із ТПМ використовувалися загальноосвітні програми і тільки у 2005 р. відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 14.04.2004 р. № 24 «Про затвердження Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти» вийшли з друку перші програми для роботи зі школярами, котрі мають тяжкі порушення мовлення.

На сьогодні в спеціальній освіті відбулося багато позитивних змін. Однією з них стало затвердження Постановою Кабінету Міністрів України від 21.07.2013 р. № 607 Державного стандарту початкової загальної освіти дітей з особливими освітніми потребами [2]. Відповідно до нього, а також із

урахуванням Державного стандарту базової і повної загальної середньої освіти (Постанова Кабінету Міністрів України від 23.11.2011 р. № 1392) [1], співробітниками лабораторії логопедії Інституту спеціальної педагогіки НАПН України здійснюється розробка спеціальних програм нового типу для загальноосвітніх навчальних закладів для дітей із ТПМ.

Щоб спеціальні програми були ефективнішими, нами взяті до уваги ті недоліки, які зустрічалися у змісті окремих розробок. Так, у попередніх програмах не було зазначено рецензентів. Нами виправлено цю прикру помилку, адже рецензування з боку науковців і практиків складає цілісну картину нового бачення, що дозволяє ще до виходу програм у світ врахувати зауваження та внести конструктивні виправлення щодо їх змісту.

Класично шкільна програма для дітей із ТПМ складається з трьох колонок: у першій представлено зміст навчального матеріалу, у другій – державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів, у третій – спрямованість корекційно-розвивальної роботи. Перші дві колонки по суті дублюють зміст загальноосвітніх програм із певними поправками щодо обсягу знань, умінь, навичок і форми їх подання учителем з урахуванням особливостей психофізичного розвитку школярів із тяжкими порушеннями мовлення.

У пояснювальних записках до попередніх програм не було зроблено жодних посилань на загальноосвітні програми, які розроблені цілими творчими колективами. Відповідно, не було зазначено, в яких програмах автори є власне авторами (коли основа програми ґрунтовно перероблялася), в яких – упорядниками (де основне змістове наповнення залишалося практично незмінним). У сучасних програмах все це зазначено і враховано.

Пояснювальна записка попередніх програм була дещо формалізованою і загально описувала мету та завдання викладання того чи іншого предмета. Сучасні спеціальні програми повинні бути розраховані на роботу і такого вчителя, який не має дефектологічної освіти, а тому не досить розуміється на психофізичних особливостях школярів із тяжкими порушеннями мовлення і специфіці методики викладання того чи іншого предмета. Саме тому

пояснювальна записка у спеціальних програмах, на нашу думку, має бути розширеною (особливості мовленнєвої діяльності дітей із ТПМ, доцільність використання тих чи інших методів тощо) і нагадувати своїм змістом короткі методичні рекомендації, адже випуск додаткових методичних матеріалів у найближчі роки не планується. Вчитель має побачити у пояснювальній записці специфіку структури побудови уроку: її змістову частину, фізкультурні хвилини, індивідуальну роботу, оцінювання знань.

Особлива увага в спеціальній програмі приділяється третій корекційній колонці. Її назва у старих програмах говорить сама за себе: «Спрямованість корекційно-розвивальної роботи та очікувані результати». Це поєднання непоєднуваного, адже спрямованість – це процес, дія, наприклад, формування, виховання, розвиток тощо, а результати – це констатація, стагнація, тобто сформованість, вихованість, розвиненість і т. п.

В програмах з окремих предметів у третій колонці зазначався пізнавальний, мовленнєвий, вольовий і особистісний розвиток учнів тощо, але ж навчально-виховний і корекційно-розвивальний процеси обов'язково повинні мати багатокomпонентну мету. Саме тому у нових спеціальних програмах і виокремлено навчання, корекцію, розвиток та виховання.

Не з усіх предметів у кінці нині використовуваних програм представлені показники сформованості знань, умінь і навичок учнів як необхідного кінцевого підсумку проведеної річної роботи, тому для кожного класу нами пропонується перелік орієнтовних показників сформованості галузевої компетентності школярів на кінець навчального року.

Що було недосконалим і таким залишається, – це те, що розробкою програм займаються вчені, які не мають безпосередньої професійної підготовки у тій чи іншій освітній галузі. Крім того, звертає на себе увагу розрізненість підходів авторів до розробки програм із різних предметів, що створює їх загальний хаотичний вигляд як у зовнішньому, так і внутрішньому плані. На превеликий жаль, не було таких загальнонаукових і практично-методичних зборів, на яких, із метою спільного обговорення та вироблення єдиних стратегій

і вимог щодо побудови програм, уніфікації їх за формою та структурою, були б присутні представники Міністерства освіти і науки України, Інституту спеціальної педагогіки НАПН України, директори та вчителі спеціальних шкіл. Єдиний вихід із такої ситуації – не об'єднувати усі різнобічні програми в одну, як було раніше, а видати ряд окремих брошур, що дозволить у певній мірі подолати цей недолік.

В цілому програми для дітей із ТПМ, на відміну від загальноосвітніх, на нашу думку, мають бути більш деталізованими та розширеними, акцентованими на мовленнєвих завданнях у ракурсі того чи іншого предмета, проте одночасно інформативними та якомога більш практичними. Було б доцільно розробити диференційовані методичні рекомендації до програм, які б стосувалися особливостей навчання і виховання школярів першого та другого відділення шкіл для дітей із ТПМ, специфіки навчання учнів із різними логопедичними висновками у першому відділенні.

У будь-якому разі навчальна спеціальна програма – це не нормативний документ, не погодинний перелік тем уроків, а свого роду орієнтир, що дає змогу вчителю побачити можливі шляхи досягнення школярами як теоретичних (у вигляді знань), так і практичних (у вигляді умінь і навичок) результатів.

На нашу думку, було б доцільно, щоб педагогічні колективи загальноосвітніх спеціальних навчальних закладів для дітей із тяжкими порушеннями мовлення мали змогу самостійно обирати програми, підручники та посібники, схвалені чи рекомендовані МОН України до використання, а також адаптувати програмно-методичне забезпечення з урахуванням контингенту того чи іншого класу в цілому та психофізичних можливостей кожного учня зокрема, що є особливо важливим в умовах інклюзивної освіти.

Отже, створення спеціальних програм для роботи зі школярами з тяжкими порушеннями мовлення – нагальна потреба сьогодення і водночас непросте завдання, яке потребує виділення значної кількості часу для роботи авторів,

апробації педагогами-практиками та експертної різнопрофільної оцінки спеціалістами.

Література:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти : затв. Постановою Каб. Міністрів України, від 23 листоп. 2011 р. № 1392, зі змінами, внесеними згідно з Постановою КМ від 07 серп. 2013 р. № 538 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF>

2. Державний стандарт початкової загальної освіти дітей з особливими освітніми потребами : затв. Постановою Каб. Міністрів України від 21 серп. 2013 р. № 607 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу до вид. : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/607-2013-%D0%BF>

3. ЛОГО-АРТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.logoped.in.ua/>

Додаткові ключові слова: Юлія Рібцун, дитина, діти, дизонтогенез, порушення / дефекти мовлення (мовленнєвого розвитку), логопедія, логопед, діагностика, корекція, логопедична робота / допомога.

Дополнительные ключевые слова: Юлия Рибцун, ребенок, дети, дизонтогенез, нарушения / дефекты речи (речевого развития), логопедия, логопед, диагностика, коррекция, логопедическая работа / помощь.

Additional key words: Julia Rybtsun, child, children, dysontogenesis, articulation disorders, logopedia, logopaedist, diagnostics, correction, logopedic assistance.

Zusätzliche Stichworte: Julia Ribzun, das Kind, der Kinder, der Dysontogenese, der Sprachfehlet, die Logopädie, der Logopäde, die Diagnostik, die Korrektion, logopädische Hilfe.

Les mots-cle complémentaire: Julie Ribsune, enfant, enfants, dysontogénésis, allolalies, logopédie, orthophoniste, diagnostic, correction, assistance logopedique.

При цитуванні ссылка на сайт www.logoped.in.ua и автора матеріалов Юлію Рібцун обов'язателна.